

Lord Hankey's oppgjør

Av overlege Johan Scharffenberg

Lord Hankey: Politics, Trials and Errors. Pen-in-Hand, Oxford 1950.

Maurice Pascal Aiers Hankey er nå vel 73 år gammel, født 1. april 1877. Utdannet i den særverdige latinskole i Rugby og preget av klassisk dannelselse gikk han 1895 inn i Marinens artilleri og gjorde lenge militærtjeneste, hadde siden en rekke viktige politiske og økonomiske oppdrag, var medlem av Krigskabinetet, først «uten portefølje» under Chamberlain 1930—40, så fra 14. mai 1940 som «Chancellor of the Duchy of Lancaster» under Churchill til 1941. Churchill betegner ham som partilos (Non Party). 1941—1942 hadde han den ulønne- de stilling som «Paymaster-General» (øverste statskasserer).

Han ble opphøyet i arvelig adel som baron 1939 og ble derved selvskrevet medlem av Overhuset. Han har mange ordener og æresdoktorgrader, ble 1942 F.R.S., medlem av Royal Society (den eneste utmerkelse lord Bertrand Russell setter pris på).

Personalia som disse veier tungt i England.

Lord Hankeys kritikk er rettet mot to offisielt fastslåtte krigsmål: den betingelsesløse kapitulasjon (Unconditional Surrender) og straff for krigsforbryterne (War Criminals).

Han opponerte allerede under krigen, dels offentlig i Overhuset, dels privat i en politisk oversikt han hver sjette måned sendte til «en liten, men ansvarlig krets». Etter oppfordring av Pen-in-Hand Publishing Co., Oxford, har han gjentatt og utdypet sin kritikk i ovennevnte bok.

Hans portrett (som synes å måtte stamme fra yngre år) vekker sit usympati ved sitt tenksomme, kloke og milde uttrykk, boken selv styrker denne sympati ved saklighet og «sav om fair play, den er typisk for britisk sinnelag når det er som best, — visse norske hold vil naturligvis henføre lorden til «Silkefronten».

«Unconditional Surrender» ble først nevnt av president Roosevelt i en lunsj i hans villa i Casablanca lørdag 23. januar 1943. Churchill tenkte, rynket pannen, tenkte, gliste og sa endelig: «Perfect», senere foreslo han en skål for «Unconditional Surrender», en skål alle tomte. «That was all».

Tilsynelatende uten varsel til Churchill sendte Roosevelt søndag 24. januar 1943 dette slagord ut gjennom verdenspressen.

11. februar 1943 gjentok Churchill ordet i Underhuset. 13. februar 1943 fortolket Roosevelt det i kringkastingen, meningen var dog ikke å gjøre den alminnelige mann i Aksenasjonene noe ondt, men å straffe deres skyldige barbariske førere (to impose punishment upon the guilty, barbaric leaders).

Således ble disse to spørsmål helt fra først av koblet sammen.

Alt i februar 1943 advarte lord Hankey mot å drive fienden til fortvilelse, senere gjentok han stadig denne advarsel, også i Overhuset, men «uten tydelig å påvirke politikken».

Utenriksminister Bevin skildret i Underhuset 21. juli 1949 følgende av denne politikk:

«Jeg må et øyeblikk gå tilbake til erklæringen om betingelsesløs kapitulasjon, fremsatt i Casablanca. Hverken den britiske eller noen annen regjering hadde leilighet til å si et ord. Det var midt i krigen, og det var nettopp gjort (it was just made). Men det etterlot et Tyskland uten lov, uten forfatning, uten en eneste person vi kunne forhandle med, uten en eneste institusjon til å tumle med stillingen, og vi måtte bygge på ... bar bunn (we have had to build from the bottom with nothing at all)».

Mot denne politikk retter lord Hankey følgende spørsmål (her forkortet):

1. Var det rett eller klokt at en domstol av så forferdelig fremtidig viktighet ble sammensatt bare av dommere, oppnevnt av medlemmer av de Forente Nasjoner som hadde båret kampens byrde, uten noen dommer fra mindre forhåndsinnstilte medlemsstater eller fra mer upartiske nøytrale stater?

Sett at vi hadde tapt krigen, som vi var nær ved, ville vi da vært tilfreds med en rettergang ved tyskere, italienerne og japanere, og kan det antas at historien ville ha godkjent utfallet?

2. Er det foreslått en lignende rettergang om krigsforbrytelser av allierte regjeringer, for eksempel Russland, eller enkeltmenn?

3. Det blir det selvfølgelig ikke spørsmål om, men vil ikke da hele Nürnbergpolitikken vekke den forestilling at det råder en lov for selerherrer, og en far de slagne? *Vae victis!* Er ikke det et slett forredømme for fremtiden?

Det fjerde spørsmål gjelder mellomkrigstidens politiske fellegrep som førte Hitler til makten.

5. Prøvde ikke forsvarerne å relse den slags politiske spørsmål som for legmannen synes å være det riktige grunnlag for deres forsvar, men ble stoppet?

6. Ble det lagt tilbørlig vekt på Hitlers overveldende makt? Var ikke enhver som opponerte mot ham, i fare?

7. Ble ikke dommens retferdighet svekket ved utelukkelsen av alle disse formildende omstendigheter? Særlig den russiske dommer ville ikke ta hensyn til formildende omstendigheter, ut fra Sovjets syn at en domstol bare er et maktmiddel for regjeringen (s. 9).

Statutten for krigsdomstolene ble laget i London i juni 1945 og gitt tilbakevirkende kraft. Enkelte av lovgiverne satt senere selv som dommere og dømte etter denne selvlagede internasjonale rett. Det var i London umulig å enes om en definisjon av «angrepskrig» (aggression), men allikevel ble flere dømt som skyldige i denne udefinerte forbrytelse.

Lovmakerne var enig om å forby rederjørelse for selerherrens egne handlinger.

Således sa den amerikanske dommer Jackson (s. 19) at det ville gjøre stor skade i U.S.A. hvis krigens forhistorie skulle bli trukket fram, f. eks. «whether Germany invaded Norway a few jumps ahead of a British invasion of Norway».

Lord Hankey påpeker (s. 63—64) at domstolen i Nürnberg ikke tok hensyn til de engelske og franske dokumenter i de fremlagte tyske hvitbøker

Selv spurte han i Overhuset om Churchills fire skrivelser i 1939 (senere offentliggjort i hans bok) ble dokumentert i Nürnberg, deriblant det fra norsk synspunkt særlig kyniske memorandum 16. desember 1939 (kfr. den norske overettelse, annet bind s. 129—132). Utenriksdepartementets undersekretær lord Henderson svarte 23 juni 1949 at det ikke kunne sees at de var lagt fram.

Lord Hankey fremholder en rekke historiske eksempler på at Storbritannia selv har foretatt «angrep» (side 14 er — formentlig ved en trykkfeil — slaget på reden i København 2. april 1801 henlagt til 1804).

Fra den siste krigen nevner han bl. a. bombardementet på den franske fiaten i Oran 3. juli 1940 og angrepet på Dakar i september 1940, og han vier et eget avsnitt (s. 70—79) til Norge. Det Nürnbergdomstolen sa om Norge, var i det vesentlige sannhet, men «ikke hele sannheten» («not the whole truth»).

Når lord Hankey, Churchill, Stephen King Hall, Liddell Hart, Miuart, Reynaud osv. skriver åpent om de alliertes planer mot Norge, bør våre egne historikere som selv erkjenner ektheten av dokumentene i de tyske hvitbøker IV, V og VI, også snart si hele sannheten om okkupasjonens forhistorie. Det nytter kanskje ikke å etterlyse hvitbøkene med de dokumenter Utenriksdepartementet og Stortinget sitter inne med.

Alle som skatter en klok og særlig nanns tale, enten de selv er enige eller uenige, bør lese lord Hankey's bok. Dens sluttord er: *Amnesti*.

Johan Scharffenberg.

Morgenbladet

8/6-50

104057